Rezumând perioada 1862-1866, putem spune că interesele moldovenești erau afectate de o criză economică și socială care lovea cu forța unui război. Tranzacțiile comerciale se diminuaseră în Iași cu 70% în 1862 față de 1861, iar valoarea imobilelor căzuse drastic între 1860 și 1862, de la 6.000 la 1.700 de galbeni[67], arată un memoriu al comercianților și meseriașilor. Argumente asemănătoare, în funcție de experiențele fiecăruia, erau aduse în dezbaterile parlamentare. În 1867, Nicu Catargiu estima că prețul moșiilor scăzuse la jumătate; valoarea caselor proprietarilor se redusese de la 5.000 la 1.000 de galbeni, în timp ce negoțul și chiria prăvăliilor se prăbușiseră la o treime din valoarea de dinainte de unire[68]. Kogălniceanu vorbea de o decadență a proprietăților cu neputință a se calcula:

> Case din Iași care făceau odată zece mii galbeni astăzi [1867 – n.n., M.C.] abia fac două mii. Proprietățile imobile din giurul Iașilor care făceau 30.000 galbeni au scăzut la a patra parte, la 7 mii, și venitul lor asemenea a scăzut în proporțiune[69].

În concordanță cu aceste opinii, și Panait Cazimir estima scăderea valorii proprietăților la 1/3 din valoarea lor dinainte de unire, însă în contextul discuțiilor politice din 1867 despre strămutarea Curții de Casație la Iași se observa deja un alt trend: „[...] cei care își vând casele pun o condițiune în contract, că dacă se va transfera curtea de casație la Iași să i se dea atât mai mult”. Așadar, piața dădea semne de revenire numai la zvonul că unele instituții centrale vor fi transferate în fosta capitală[70].

Criza economică confirma cele mai negre profeții ale foștilor separatiști și, nu e de mirare că, în aceste ape agitate, funcționalitatea unirii era pusă la îndoială. Istoriografia oferă întâietate explicațiilor externe (privind acțiunile anti-unioniste rusești[71]) și dorințelor de domnie (înfumurate sau veleitariste ale

---

[64] Vezi *Dorințile Înaltei Comisiuni Consultative atingătoare de înflorirea Iașilor*, în Theodor Codrescu, *op. cit.*, p. 375-400.

[65] A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. XIII, p. 238.

[66] MOf, nr. 85, 18 aprilie 1862, p. 351.

[67] *Prescript verbal atingătoriu de mijloacele înflorirei Iașilor*, p. 6.

[68] MOf, nr. 59, 14/26 martie 1867, supliment, p. 347.

[69] MOf, nr. 60, 15/27 martie 1867, p. 353.

[70] MOf, nr. 85, 14/26 aprilie 1867, p. 509.

[71] Vezi Mihai Dimitrie Sturdza, *Rusia și tentativele de despărțire a Principatelor Române (1864-1866)*, în idem, *Rușii, masonii, mareșalul și alte răspântii ale istoriografiei românești*,

lui N. Rosetti-Roznovanu) pentru a descrie cauzele dezvoltării și virulenței separatismului manifestat la 3/15 aprilie 1866, dar e greu de crezut că planurile care dinamitau unirea ar mai fi avut un mediu propice de dezvoltare în condițiile unei evoluții economice mulțumitoare și a unei relații satisfăcătoare cu Bucureștiul. De fapt, primii care făceau gesturi de respingere erau muntenii[72], care declanșau un val de persecuții în aparatul de stat în contextul detronării lui Al. I. Cuza. Odată cu 11 februarie 1866, pe lângă faptul că își pierduse domnitorul, Moldova se vedea aproape exclusă din administrația de la București: „februariștii" declanșau o epurare feroce a moldovenilor – considerați cu precădere „oameni ai vechiului regim" –, estimată la peste 90% din numărul celor introduși în aparatul de stat de guvernul Barbu Catargiu la începutul anului 1862. La Ministerul Lucrărilor Publice, din 20 de moldoveni, mai rămăsese unul singur! O parte dintre moldovenii epurați, lipsiți de mijloace bănești, s-au întors pe jos la Iași, „întinzând mâna și cerșind"[73].

Începută la București, epurarea moldovenilor a fost continuată cu posturi în care până atunci nici nu încăpuse în discuție că ar fi putut călca picior de muntean. Temător de o rupere a unirii, Bucureștiul a muntenizat în acest interval posturile de comandă ale armatei (unde, urmare a acestui tăvălug, proporția ofițerilor moldoveni în pozițiile superioare a rămas, în tot secolul al XIX-lea, net inferioară față de cei proveniți din Muntenia și Oltenia[74]), magistrații unor

București, Editura Compania, 2013, p. 52-97; V. Russu, *Viața politică în România (1866-1871)*, vol. I, *De la domnia pământeană la prințul străin*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2001, p. 25-27 și 72.

[72] Sunt șocante în acest context stereotipurile retorice generate de „monstruoasa coaliție", care-i învinuia pe moldoveni de a fi autorii loviturii de stat de la 2 mai 1864. Într-o corespondență diplomatică de la București, către „Mémorial diplomatique" din Viena, se afirma: „[...] este dureros pentru mine, care am fost un mare partizan al unirei, să viu să constat astăzi că Muntenii plătesc foarte scump această unire și că singurul efect, singurul rezultat al intrărei Moldovenilor în această țară, a fost o corupție care, plecând de la guvern, a cuprins toată societatea, viciu care sporește fiece zi și care sparie toate partizile. Mari și mici învinovățesc cu glas tare pe Moldoveni. Oameni schimbători și fără principii, deprinși a trăi în o neorânduială scandaloasă, crescuți de Jidovii galițieni care au devenit îndreptătorii și adese ori stăpânii averilor lor, adăpați de toate viciile Slavilor și ale Turcilor vecini lor, Moldovenii au dat năvală în Muntenia, ținându-se de principele Cuza, au pus mâna pe toate funcțiile cele mari, civile și militare, au importat aici toate obiceiurile de agiotaj și șantaj din Iași; au făcut din București și din fiecare minister un iarmaroc urieș, deschis la toate concurențele. Proteguiți de principele Cuza, căruia slujesc de sprijin, Moldovenii, intrați ca biruitori în urma alegerii domnului moldovan, tratează astăzi pe munteni ca biruiți și sapă în fiece zi fără a o ști, clădirea unirei. Toți muntenii fără excepțiune regretă astăzi cele ce au făcut în privirea Moldovei și nici unul nu ar mai vota astăzi pentru unire, dacă ar fi să reînceapă". Vezi A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. XIV, p. 36-37.

[73] Vezi cifrele avansate de M. Kogălniceanu în MOf, nr. 60, 15/27 martie 1867, p. 353.

[74] Din cei 154 de ofițeri demisionari la 11 februarie, ca un act de onoare, mare parte erau moldoveni. Vezi I. G. Valentineanu, *Din memoriile mele. O pagină de istorie modernă. Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă. 1850, 1866, 1873*, București, Tipografia modernă Gr. Luis, 1898, p. 115-117; A. D. Xenopol, *op. cit.*, vol. XIV, p. 85. Proporția la 1892, realizată după extrase din anuarul militar, era următoarea: un singur moldovean din 16 generali, 12 moldoveni din 63 de colonei, 5 moldoveni din 28 de locotenenți-colonei de infanterie, 16 moldoveni din 91 de maiori de infanterie; 3 moldoveni din 11 locotenenți-colonei de cavalerie, 4 moldoveni din

instanțe judecătorești, rețeaua de prefecți din Moldova[75] – chiar la Iași a fost numit la prefectură munteanul Ștefan Golescu[76]. Loialitatea moldovenilor față de proiectul unionist nu doar că era pusă la modul general sub semnul întrebării, dar devenise un pretext concret de persecuție politică. Nu era prin urmare de mirare nașterea impresiei unei mișcări de „anexare” forțate, și nici faptul că prin Iași apăreau proclamații în care se arăta că „moldovenii nu vor mai tolera un Muntean în treburile Moldovei sau în magistratură, armată și biserică. Muntenii să se întoarcă nesupărați de unde au venit […]”[77].

Nu vom insista aici asupra evenimentelor separatiste de la 3/15 aprilie[78] și a implicațiilor represiunii. Autoritățile și unioniștii centraliști au preferat să învinovățească intrigile și banii rusești[79] ori ambițiile de domnie ale lui N. Rosetti-Roznovanu. Dar „pacificarea” Moldovei era o cu totul altă provocare, necesitând acțiuni convingătoare de politică economică și compensatorie. Ca dovadă că principalul combustibil al nemulțumirilor locale ținea strâns de eșecul economic și centralizarea excesivă, ca niciodată până atunci, speriată de amploarea revoltei de la Iași, de pericolul împiedicării aducerii Principelui străin, elita politică munteană devenea conciliantă și receptivă la doleanțele ieșenilor.

Guvernul condus de Ion Ghica s-a grăbit să facă promisiuni, prin adoptarea unei „înalte rezoluții”, aprobate rapid de Locotenența Domnească la 18 aprilie 1866. Rezoluția promitea scăderi de taxe și bani concreți. Ministerul Lucrărilor Publice trebuia să înscrie în buget o sumă anuală de 500.000 de lei pentru pavaje; șoselele ce porneau din Iași urmau să fie „desăvârșite câte se va putea mai în grabă”, la fel și studiile privitoare la navigabilitatea Prutului. Ministerul de Război trebuia să „cedeze” Școala Militară, mutată de la Iași în București încă din 1862, în timp ce Universitatea urma să fie completată cu facultățile rămase în suspensie. Tot în această rezoluție, dată de un Guvern aflat la strâmtoare, era reiterată strămutarea Curții de Casație la Iași printr-un proiect de lege al Ministerului de Justiție, iar fiecare ministru trebuia să prezinte proiecte de legi privind descentralizarea administrației[80].

Primul care punea în practică promisiunile era maiorul Dimitrie Leca, ministrul de Război. Nici nu avea mult teren de eschivă, întrucât localul Școlii

---

18 maiori de cavalerie; la artilerie nu e nici un moldovean printre 12 locotenenți-colonei, iar dintre cei 27 de maiori numai 6 erau moldoveni; la geniu, din 6 locotenenți-colonei nu era nici un moldovean și un singur maior din 5; în total, doar 48 de ofițeri dintr-un total de 255 erau moldoveni (vezi „Ecoul Moldovei”, 23 iulie 1892, p. 2).

[75] Din actele oficiale rezultă că au fost îndepărtați 30 din 35 de prefecți, 131 de subprefecți și funcționari administrativi nu doar din Moldova, bănuiți de simpatii pentru Al. I. Cuza. Cu toate acestea, ziarul „Românul” acuza pe ministrul de Interne că „menține funcționari ai regimului trecut” (vezi MOf, nr. 80, 13/27 aprilie 1866, p. 354).

[76] T. W. Riker, *op. cit.*, p. 478.

[77] *Ibidem*.

[78] O prezentare în Adrian Cioflâncă, *op. cit.*, p. 127-129.

[79] Vezi Gh. Cristea, *Manifestări antidinastice în perioada venirii lui Carol I în România (aprilie-mai 1866)*, în SRdI, t. 20, 1967, nr. 6, p. 1079-1086.

[80] MOf, nr. 89, 23 aprilie/5 mai 1866, p. 389.

din primăvara anului 1866. Kogălniceanu mai arăta cum detronarea lui Cuza a zguduit încrederea dintre moldoveni și munteni, întrucât prin epurările declanșate împotriva „cuziștilor”, „guvernul după 11 februarie a depărtat cu grămada pe funcționarii Moldoveni”:

> Repausatul Barbu Catargiu, întâiul ministru când s-a făcut unirea, a adus aici o mulțime de funcționari din Moldova, și le-a făgăduit că-i va menține în posturile lor, pe cât timp se vor purta bine. Nu știm cum s-a întâmplat și pentru ce nouă zecimi din acei funcționari moldoveni, care erau în București în ziua de 11 februarie s-au congediat (aplause). În ministerul lucrărilor publice erau 20 moldoveni, 19 s-au dus; când s-au întors acei moldoveni înapoi, nu s-au întors cu mijloacele cu care s-au dus, nu în diligență, sau cu subvențiune[168], ei s-au întors întinzând mâna și cerșind (aplause). Ei bine, D-lor, vă întreb ce trebuia să gândească, ce sentimente trebuia să aibă locuitorii de peste Milcov, când vedea funcționari moldoveni trecând Milcovul și cerșind cu sfanzigul, pentru ca să se poată întoarce pe la locurile lor. Rog pe D. ministru să binevoească a face statistica funcționarilor moldoveni, câți erau înainte de 11 februare și câți sunt astăzi și va vedea dacă aceasta nu e adevărat; eu am această statistică și sunt gata a o pune la dispozițiunea D-lui ministru[169].